

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»
ЖИТОМИРСЬКИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ**

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ТУРИЗМУ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Житомирського економіко-
гуманітарного інституту

Катерина ШАФРАНОВА

«02» вересня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 2.9 ДЕРЖАВНЕ ТА РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ

Освітньо-професійна програма Менеджмент
(назва освітньої програми)

освітнього рівня бакалавр
(назва освітнього рівня)

галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 073 «Менеджмент»
(шифр і назва спеціальності(тей))

Житомирський економіко-гуманітарний інститут
(назва навчально-виховного підрозділу)

Обсяг, кредитів: 4 (120)

Форма підсумкового контролю: іспит

Житомир – 2024 рік

Робоча програма з дисципліни «Державне та регіональне управління»
(назва навчальної дисципліни)

Для здобувачів освіти за галуззю знань 07 Управління та адміністрування
спеціальністю 073 Менеджмент освітньої програми «Менеджмент»

«27» серпня 2024 року. 51 с.

Розробник:

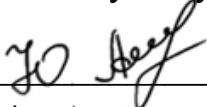
професор кафедри менеджменту та туризму, доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, доцент Чечель О.М.

Викладач:

професор кафедри менеджменту та туризму, доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, доцент Чечель О.М.

Протокол від «27» серпня 2024 року № 1

В.о. завідувача кафедри менеджменту та туризму

_____ (Юлія ДИВИНСЬКА)
(підпис) (прізвище та ініціали)

«27» серпня 2024 року

**Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми
«Менеджмент»**

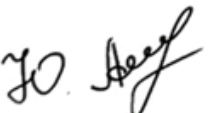
(назва освітньої програми)

«27» серпня 2024 р.

Гарант освітньо-професійної програми

_____ (Катерина ШАФРАНОВА)

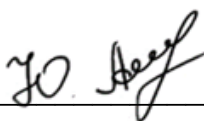
ПРОЛОНГАЦІЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Навчальний рік	2024/2025	2025/2026	2026/2027	2027/2028
Дата засідання кафедри / циклової комісії	27.08.2024			
№ протоколу	1			
Підпис завідувача кафедри / голови циклової комісії				

Матеріали до курсу розміщено на сайті Інтернет-підтримки освітнього процесу за адресою: <https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=14990>.

Робочу програму перевірено

В.о. завідувача кафедри

(Юлія ДИВИНСЬКА)

Зміст

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ.....	8
4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	9
4.1. Анотація дисципліни.....	9
4.2. Структура навчальної дисципліни.....	11
4.2.1. Тематичний план.....	11
4.2.2. Навчально-методична картка дисципліни.....	12
4.3. Форми організації занять.....	13
4.3.1. Теми семінарських занять.....	13
4.3.2. Індивідуальні завдання.....	13
4.3.3. Індивідуальна навчально-дослідна робота.....	14
4.3.3.1. Тематика ІНДЗ (Індивідуальне навчально-дослідне завдання).....	14
4.3.4. Теми самостійної роботи здобувачів освіти.....	16
5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	18
5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.....	18
5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально- пізнавальної діяльності.....	18
5.3. Інклюзивні методи навчання.....	18
6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	22
6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.....	23
6.2. Система оцінювання роботи здобувачів освіти упродовж семестру..	24
6.3. Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS.....	25
6.4. Оцінка за іспит: шкала оцінювання національна та ECTS.....	25
6.5. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS.....	26
6.6. Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти	26
6.7. Орієнтовний перелік питань до іспиту	26
7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	29
7.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для здобувачів освіти з інвалідністю.....	29
7.2. Глосарій (термінологічний словник).....	30
7.3. Рекомендована література.....	48
7.4. Інформаційні ресурси.....	48
8. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	49

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній / освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Загальний обсяг кредитів – 4	Галузь знань <u>07 Управління та адміністрування</u> (шифр і назва)	Вид дисципліни <u>обов'язкова</u> (обов'язкова чи за вибором здобувача освіти)	
	Спеціальність <u>073 Менеджмент</u> (шифр і назва)	Цикл підготовки професійний (загальний чи професійний)	
Модулів – 1	Спеціалізація <i>непередбачена</i> (назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальна навчально-дослідна робота _____ проєкт _____ (назва)	Мова викладання, навчання та оцінювання: <u>українська</u> (назва)	Семестр	
Загальний обсяг годин – 120		4-й	4-й
Тижневих годин для денної форми здобуття освіти: аудиторних – 3 самостійної роботи здобувача освіти – 5 Відсоток аудиторних занять становить: для денної форми здобуття освіти – 37,0% для заочної форми здобуття освіти – 20%	Освітній / освітньо-професійний ступінь: <u>Бакалавр</u>	Лекції	
		26 год	6 год
		Практичні, семінарські	
		20 год	3 год
		Лабораторні	
		- год	- год
		Самостійна робота	
		64 год	101 год.
		ІНДЗ: 10 год	
		Вид семестрового контролю: іспит	

ПРИМІТКА.

Програма дисципліни виконується в повному обсязі не залежно від форми здобуття освіти.

Аудиторне навантаження заочної форми здобуття освіти становить:

1-2 курси навчання ОС «бакалавр – 20% від аудиторного навантаження денної форми здобуття освіти;

3-4 курси ОС «бакалавр» – 25% від аудиторного навантаження денної форми здобуття освіти.

Здобувачі освіти заочної форми здобуття освіти мають виконати 100% програми дисципліни, тобто виконати всі практичні, лабораторні, контрольні роботи, заплановані програмою дисципліни, і прикріпити їх на платформу Інтернет-підтримки освітнього процесу Moodle, а теоретичний матеріал опанувати за наявними матеріалами до лекцій (за винятком вступної ознайомчої лекції). під час сесії для заочної форми здобуття освіти проводять вступні лекції, консультації та контрольні заходи (заліки та іспити).

Задля підтримки здобувачів освіти заочної форми для здобуття ними всіх запланованих освітньою програмою компетентностей і програмних результатів навчання університет надає додаткову можливість бажаючим здобувачам освіти заочної форми доєднатись за розкладом до аудиторних занять здобувачів освіти денної форми.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: надання здобувачу освіти необхідних знань щодо державного і регіонального управління, вміння правильно реагувати на реформи в Україні, економічні зміни і пристосовувати набутий досвід в управлінні регіональним розвитком.

Завдання: ознайомити з теорією та практикою управління державним і регіональним розвитком; розвинути навички ефективного управління державою, регіоном та його соціально-економічним становищем; розглянути моделі й методи оцінки ефективності державної і регіональної політики; дати уявлення про основні етапи розвитку державного і регіонального управління.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач освіти повинен **знати:** економічні, соціальні та правові умови регіонального розвитку; розуміти регіональну політику як складову частину соціально-економічної політики держави в цілому.

вміти: використовувати теоретичні знання у вирішенні практичних проблем; забезпечувати отримання необхідної для роботи об'єктивної інформації з різних джерел; правильно використовувати моделі та методи оцінки ефективності регіональної політики; організовувати регіональну політику, основою якої є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб держави щодо реалізації регіональної політики, визнати права та обов'язки суб'єктів, здійснювати укладання договорів, вибір партнерів, розрахунків економічної ефективності джерел фінансування регіону.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу.
ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 5. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.
ЗК 9. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.
ЗК 11. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
ЗК 13. Цінування та повага до різноманітності та мультикультурності.
ЗК 16. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості принципу корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

СК 1. Здатність визначати та описувати характеристики організації.
СК 2. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх із факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.
СК 3. Здатність визначати перспективи розвитку організації.
СК 6. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.
СК 7. Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту.
СК 13. Розуміти принципи і норми права та використовувати їх у професійній діяльності.

- ПРН 1. Знати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ПРН 3. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.
- ПРН 4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.
- ПРН 5. Описувати зміст функціональних сфер діяльності організації.
- ПРН 6. Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.
- ПРН 7. Виявляти навички організаційного проєктування.
- ПРН 8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.
- ПРН 12. Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.
- ПРН 15. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності.
- ПРН 16. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.
- ПРН 17. Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера.
- ПРН 18. Знати та розуміти сутність, принципи, методи створення інклюзивного соціального середовища при працевлаштуванні, в процесі організації робочих місць та роботи людей з інвалідністю із урахуванням вимог універсального дизайну та/або технологій розумного пристосування.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Анотація дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є механізми державного та регіонального управління, формування та використання потенціалу регіонів у контексті їх сталого розвитку.

Змістовний модуль 1. Теоретичні засади державного управління

Тема 1. Концептуальні та конституційні основи державного управління.

Управління як соціальне явище. Влада і управління. Влада як суспільна функція, дійовий засіб авторитарної організації спільної діяльності людей та їх колективів. Відносини влади (владовідносини). Суб'єкти й об'єкти влади. Основні функції суб'єкта влади. Примус та авторитет — необхідні ознаки будь-якої влади. Управління як процес реалізації влади, її динаміка і зміст. Самоврядування (самоуправління) як одна з форм здійснення влади. Державна влада, її генезис і роль в умовах побудови громадянського суспільства. Державне управління як процес здійснення державної влади. Особливості державного управління в умовах розподілу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову. Державне управління як процес реалізації функцій законодавчої, виконавчої та судової влади. Державне управління як процес здійснення виконавчої влади. Особливості конституційної моделі державного управління в Україні.

Тема 2. Механізм державного управління.

Поняття механізму державного управління: структурно-організаційний і структурно-функціональний підходи. Елементи державного управління: суб'єкти, об'єкти, функції державного управління. Органи державного управління: поняття, система, класифікація, основні елементи правового статусу. Функції державного управління: об'єктні, матеріальні та процесуальні. Проблеми централізації та децентралізації в державному управлінні. Основні форми децентралізації: демократична й адміністративна. Місцеве самоврядування як демократична форма децентралізації виконавчої влади на рівень територіальних громад і органів місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 2. Теоретичні основи управління регіональним розвитком

Тема 3. Теоретичні основи управління регіональним розвитком.

Система управління. Складові системи. Управляюча система (суб'єкт). Керована система (об'єкт). Канали зв'язку. Інформаційна база управління. Передумови територіального управління. Планування. Види планування. Суспільно-господарське планування. Галузеве планування. Територіальне планування. Програмно-цільове планування. Методологія управління регіональним розвитком. Принцип історизму. Принцип єдності регіональної політики суспільства та господарського будівництва. Принцип комплексності. Принцип природно-господарської збалансованості та

оптимальності. Принцип пріоритетності. Принцип варіантності. Принцип узгодження інтересів місцевих органів управління з комплексним розвитком регіону з госпрозрахунковими інтересами підприємства на основі єдиної відомчо-територіальної системи стимулювання і відповідальності. Принцип пропорційності забезпечення фінансовими ресурсами за рівнями фінансово-економічної самостійності територіальних одиниць нижнього рівня.

Тема 4. Організаційні форми територіального управління.

Організаційна система управління. Основні риси організаційних систем. Функції і цілі управління. Характеристики об'єкта і суб'єкта управління. Принципи побудови організаційних структур. Компетенція міських та районних органів управління. Компетенція обласних органів управління.

Змістовий модуль 3. Характеристика регіональної політики соціально-економічного розвитку регіону

Тема 5. Державна регіональна політика соціально-економічного розвитку регіону.

Регіональна політика. Іоганн Тюнер. Альфред Вебер. Вільгельм Крісталлер. Август Леш. Уолтер Ізард. Регіональна політика. Регіональна політика держави. Основні напрямки регіональної політики України. Аналіз економічного та соціального розвитку області. Норма накопичення фінансових ресурсів.

Тема 6. Науково-методичні основи обґрунтування перспективного регіонального розвитку.

Сучасні процеси регіонального розвитку. Інноваційна модель комплексної регіональної програми. Морфологічний аналіз регіону. Аналіз виробничого потенціалу регіону. Розробка комп'ютерної макромоделі економіки регіону. Комплексний аналіз населення. Аналіз інформаційних процесів. Сучасна концепція економічного районування. Основні вимоги до схеми основних економіко – географічних районів. Типологія. Метод типології. Метод групування. Метод багатомірної (автоматичної) класифікації, або кластерного аналізу.

Тема 7. Регіональна політика та стратегія Європейського Союзу.

Шість регіональних економічних циклів. Європейська регіональна модель. Перегрупування регіонів. Сучасний етап стратегічної еволюції регіонів. Проблема зближення регіонів. Проблема впливу ТНК та трансформація регіональної структури постсоціалістичних країн. Регіональні та світові кластери. Кейнсіанський етап. Фордістський етап. Нова регіональна модель в країнах Євросоюзу.

Дисципліни, вивчення яких обов'язково передують цій дисципліні:

«Теорія організації», «Економічна теорія», «Україна в контексті світового розвитку».

Міжпредметні зв'язки: дисципліна «Державне та регіональне управління» тісно пов'язана з теоретичними і практичними проблемами економіки, фінансів та інших дисциплін.

4.2. Структура навчальної дисципліни

4.2.1. Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт														Форми та методи контролю знань
	денна форма							заочна форма							
	Усього	аудиторна					с.р.	Усього	аудиторна					с.р.	
		у тому числі							у тому числі						
		л	сем	пр	лаб	інд			л	сем	пр	лаб	інд		
Модуль 1															
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади державного управління															
Тема 1. Концептуальні та конституційні основи державного управління.	11	2		2		1	6	23	2				1	20	AP: + CP: +
Тема 2. Механізм державного управління.	11	2		2		1	6	22					1	21	AP: + CP: +
Разом за змістовним модулем 1	22	4		4		2	12	44	2				2	41	
Змістовий модуль 2. Теоретичні основи управління регіональним розвитком															
Тема 2. Теоретичні основи управління регіональним розвитком	11	2		2		1	6	24					1	20	AP: + CP: +
Тема 3. Організаційні форми територіального управління	13	4		2		1	6	25		2			1	21	AP: + CP: +
Разом за змістовним модулем 2	24	8		4		2	12	49		2			2	41	
Змістовий модуль 3. Характеристика регіональної політики соціально-економічного розвитку регіону															
Тема 4. Державна регіональна політика соціально-економічного розвитку регіону	22	4		4		2	12	22					2	20	AP: + CP: +
Тема 5. Науково-методичні	26	6		4		2	14	26	4				2	20	AP: + CP: +

основи обґрунтування перспективного регіонального розвитку															
Тема 6. Регіональна політика та стратегія ЄС	26	4		4		2	14	23			1		2	20	AP: + CP: +
Разом за змістовним модулем 3		14		12		6	40	71	4		1		6	60	
Усього годин	120	26		20		10	64	120	6		3		10	101	

Примітки: *AP* – аудиторна робота, *CP* – самостійна робота, *ІНДЗ* – індивідуальне завдання., *МК* -модульний контроль

4.2.2. Навчально-методична картка дисципліни «Державне та регіональне управління»

Разом: 120 год, лекції – 26 год, практичні заняття – 20 год, самостійна робота – 74 год, підсумковий контроль – 2 год.

Модулі	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3		
Назва модуля	Теоретичні засади державного управління		Теоретичні основи управління регіональним розвитком		Характеристика регіональної політики соціально-економічного розвитку регіону		
Кількість балів за модуль	6		6		9		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7
Теми лекцій	Концептуальні та конституційні основи державного управління	Механізм державного управління	Теоретичні основи управління регіональним розвитком	Організаційні форми територіального управління	Державна регіональна політика соціально-економічного розвитку регіону	Науково-методичні основи обґрунтування перспективного регіонального розвитку	Регіональна політика та стратегія ЄС
Теми практичних занять							
Самостійна робота	2		2		3		
Тести	2		2		3		
ІНДЗ	15						
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (10 балів)						
Підсумковий контроль	Іспит (40 балів)						

4.3. Форми організації занять

4.3.1 Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади державного управління		
1	Тема 1. Концептуальні та конституційні основи державного управління.	2
2	Тема 2. Механізм державного управління.	2
Змістовий модуль 2 Теоретичні основи управління регіональним розвитком		
3	Тема 3. Теоретичні основи управління регіональним розвитком	2
4	Тема 4. Організаційні форми територіального управління	2
Змістовий модуль 3. Характеристика регіональної політики соціально-економічного розвитку регіону		
5	Тема 5. Державна регіональна політика соціально-економічного розвитку регіону	4
6	Тема 6. Науково-методичні основи обґрунтування перспективного регіонального розвитку	4
7	Тема 7. Регіональна політика та стратегія ЄС	4
Разом		20

4.3.2. Індивідуальні завдання

1. Підготовка та проведення презентації на тему: «Стратегія розвитку регіону (обрати за бажанням будь-який регіон України)».
2. Розв'язання ситуаційних задач.
3. Розв'язання тестових завдань.

4.3.3. Індивідуальна навчально-дослідна робота (навчальний проєкт)

Індивідуальна навчально-дослідна робота (ІНДР) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності здобувача освіти, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання здобувачами освіти ІНДР прилюдним захистом навчального проєкту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи здобувача освіти, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

- ✓ конспект із теми (модуля) за заданим планом (**2 бали**);
- ✓ конспект із теми (модуля) за планом, який здобувач освіти розробив самостійно (**3 бали**);
- ✓ анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, тематичні розвідки (**3 бали**);
- ✓ повідомлення з теми, рекомендованої викладачем (**2 бали**);
- ✓ повідомлення з теми (без рекомендації викладача): сучасні відкриття з теми, аналіз інформації, самостійні дослідження (**3 бали**);
- ✓ дослідження різноманітних питань з тематики дисципліни у вигляді есе (**5 балів**);
- ✓ дослідження з тематики дисципліни у вигляді реферату (охоплює весь зміст навчального курсу) – **15 балів**.

Орієнтовна структура ІНДЗ – науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату: вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел.

4.3.3.1. Тематика ІНДЗ

1. Сутність і принципи державного управління: сучасні підходи.
2. Еволюція моделей державного управління: від класичної бюрократії до сучасного менеджменту.

3. Правові основи державного управління в Україні: аналіз законодавчої бази.
4. Теорія публічного адміністрування: основні концепції та їх застосування.
5. Роль державного управління у забезпеченні сталого розвитку країни.
6. Співвідношення державного управління та місцевого самоврядування: правовий і практичний аспекти.
7. Етичні аспекти державного управління: принципи і виклики.
8. Порівняльний аналіз систем державного управління в Україні та країнах ЄС.
9. Організаційна структура органів виконавчої влади в Україні: ефективність і проблеми.
10. Повноваження Верховної Ради України у сфері державного управління.
11. Роль Президента України у системі державного управління.
12. Кабінет Міністрів України як центральний орган виконавчої влади: функції та механізми реалізації.
13. Судова система як елемент державного управління: взаємодія з іншими органами влади.
14. Органи місцевого самоврядування: виклики децентралізації.
15. Електронне урядування: сучасні технології в управлінських процесах.
16. Проблеми взаємодії між гілками влади в Україні.
17. Інформаційна база управління.
18. Передумови територіального управління.
19. Планування. Види планування.
20. Суспільно-господарське планування.
21. Галузеве планування.
22. Територіальне планування.
23. Програмно-цільове планування.
24. Методологія управління регіональним розвитком.
25. Принцип узгодження інтересів місцевих органів управління з комплексним розвитком регіону з госпрозрахунковими інтересами підприємства на основі єдиної відомчо-територіальної системи стимулювання і відповідальності.
26. Принцип пропорційності забезпечення фінансовими ресурсами за рівнями фінансово-економічної самостійності територіальних одиниць нижнього рівня.
27. Організаційна система управління. Основні риси організаційних систем.
28. Компетенція міських та районних органів управління.
29. Компетенція обласних органів управління.
30. Регіональна політика держави.
31. Основні напрямки регіональної політики України.
32. Аналіз економічного та соціального розвитку області. Сучасні процеси регіонального розвитку.

Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у таблицях нижче.

**Критерії оцінювання ІНДЗ
(дослідження у вигляді реферату)**

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	2 бали
2.	Складання плану реферату	1 бал
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень у логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання	3 бали
4.	Дотримання правил реферування наукових публікацій	2 бали
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	3 бали
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел, посилання	2 бали
7	Презентація ІНДЗ	2 бали
Разом		15 балів

Оцінка за ІНДЗ у вигляді реферату: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
13 – 15	<i>відмінно</i>	5	A	<i>відмінно</i>
8-12	<i>добре</i>	4	BC	<i>добре</i>
4-7	<i>задовільно</i>	3	DE	<i>задовільно</i>
0-3	<i>незадовільно</i>	2	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного виконання</i>

4.3.4. Теми самостійної роботи здобувачів освіти

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Концептуальні та конституційні основи державного управління.	6
2	Механізм державного управління.	6
3	Теоретичні основи управління регіональним розвитком	6
4	Організаційні форми територіального управління	6
5	Державна регіональна політика соціально-економічного розвитку регіону	12
6	Науково-методичні основи обґрунтування перспективного регіонального розвитку	14
7	Регіональна політика та стратегія ЄС	14

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.			
Теоретичні основи управління регіональним розвитком			
Тема 1. Концептуальні та конституційні основи державного управління (6 год)	Самостійна робота	1	I-III
Тема 2. Механізм державного управління (6 год)	Самостійна робота	1	III-VII
<i>Всього: 12 год</i>	<i>Всього: 2 бали</i>		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ.			
Теоретичні основи управління регіональним розвитком			
Тема 3. Теоретичні основи управління регіональним розвитком (6 год)	Самостійна робота	1	I-III
Тема 4. Організаційні форми територіального управління (6 год)	Самостійна робота	1	III-VII
<i>Всього: 12 год</i>	<i>Всього: 2 бали</i>		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІІ.			
Характеристика регіональної політики соціально-економічного розвитку регіону			
Тема 5. Державна регіональна політика соціально-економічного розвитку регіону (12 год)	Самостійна робота	1	VII- X
Тема 6. Науково-методичні основи обґрунтування перспективного регіонального розвитку (14 год)	Самостійна робота	1	X-XIII
Тема 7. Регіональна політика та стратегія ЄС (_14 год)	Самостійна робота	1	XIII- XVI
<i>Всього: 40 год</i>	<i>Всього: 3 балів</i>		
<i>Разом: 64 год</i>	<i>Разом: 5 балів</i>		

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1. За джерелом інформації:

– *словесні*: лекція (традиційна, проблемна тощо) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (презентація PowerPoint), семінари, пояснення, розповідь, бесіда;

– *наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація;

– *практичні*: ситуаційні вправи, тестові завдання, вирішення задач.

2. За логікою передачі і сприйняття навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота здобувачів освіти із сучасною літературою та підручниками; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

5.3. Інклюзивні методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни використовуються спеціальні інклюзивні методи навчання:

- ✓ метод використання цифрового наративу (цифрові тексти, презентації, розповіді, розміщені на блогах, відеокліпи, ігрові квести та ін.);
- ✓ методи забезпечення доступності інформації в різних форматах (збільшений шрифт, електронний формат);
- ✓ методи структурування навчальної інформації за фреймовою моделлю (сегменти у визначеній послідовності виводяться на екран і супроводжуються поясненнями з розкриттям змісту кожного фрейму інформації);
- ✓ методи самостійної роботи (індивідуальна робота та діяльність у групах і парах) базуються на освоєнні певної частини матеріалу за допомогою різних дидактичних і технічних засобів (наочного матеріалу, підручників, SMART-технологій (мережевих, мобільних, інформаційних технологій;

робота в групах, парах використовується на етапах повторення або закріплення (запам'ятовування, застосування) матеріалу).

Методика навчання (як система) – організований набір методів, прийомів, засобів і форм навчання, який використовуються для досягнення освітніх цілей.

Методика є структурованим застосуванням методів – організоване використання різних методів і прийомів, яке обумовлено специфікою освітнього процесу або діяльності. Вона описує як саме, в якій послідовності і в яких умовах застосовуються певні методи для досягнення результату.

Методика навчання може включати в себе різні методи, стратегії, підходи, засоби навчання (аудіовізуальні матеріали, інтернет-ресурси, дидактичні ігри тощо) і системи організації роботи (до прикладу: поетапне вивчення лексики, розвиток навичок письмового та усного мовлення).

Методика викладання навчальної дисципліни — вибір викладачем та застосування методів для ефективного засвоєння матеріалу здобувачами освіти.

Методика навчання для здобувачів освіти з вадами та порушеннями здоров'я має важливі відмінності, які враховують індивідуальні потреби кожного типу порушень і передбачає модифікацію форм роботи та типів завдань для таких здобувачів освіти.

Кожен тип інвалідності має свої специфічні потреби, і тому підхід до навчання має бути адаптованим, щоб забезпечити максимальну ефективність для здобувачів освіти. Враховуючи різні види порушень (порушення слуху, зору, рухової активності, когнітивні порушення тощо), методика вивчення буде різною. Використання адаптованих технологій, інклюзивних методів та індивідуальних підходів дозволяє забезпечити ефективне навчання для всіх здобувачів освіти, незалежно від типу інвалідності.

Методика навчання для здобувачів освіти з вадами слуху

Для здобувачів освіти з вадами слуху основним викликом є відсутність або обмеження слухового сприйняття, що може ускладнити процес вивчення мови через усне спілкування та аудіоматеріали. Адаптованими методиками є:

Жестова мова: Якщо здобувач освіти має ваду слуху та використовує жестову мову як основний засіб комунікації, то вивчення дисципліни проводиться через переклад на жестову мову (із залученням відповідного спеціаліста чи фрагментів відео із дублюючим перекладом на жестову мову), зокрема для усного компоненту. Програми з навчання для таких здобувачів освіти можуть включати використання перекладачів жестової мови під час лекцій.

Субтитри: Всі відеоматеріали, які використовуються на заняттях (фільми, навчальні відео), мають субтитри, що дозволяє здобувачам освіти з вадами слуху ознайомлюватися з мовними структурами та словником.

Адаптовані навчальні матеріали: Використання візуальних методів, таких як ілюстрації, діаграми, картки з лексикою, допомагає краще

засвоювати матеріал. Також створюються текстові файли або аудіоматеріали з субтитрами для покращення розуміння контексту.

Практика усного мовлення через письмове спілкування: Оскільки здобувачі освіти не чують мовлення, замість усної практики для такої категорії здобувачів освіти фокусується увага на письмових завданнях, інтерактивних тестах і вправах, що включають роботу з текстами (письмові відповіді, розпізнавання лексики та граматики через текст).

Методика навчання для здобувачів освіти з вадами зору

У здобувачів освіти з порушеннями зору основною проблемою є труднощі з візуальним сприйняттям інформації, тому методика навчання адаптована до аудіо- та тактильних матеріалів.

Технології для читання з екрану: Використання програм для читання з екрану, таких як JAWS або NVDA, дозволяє здобувачам освіти з порушеннями зору слухати текстовий матеріал. Це забезпечує доступ до електронних підручників, презентацій та інших навчальних ресурсів.

Адаптація навчальних матеріалів: Усі текстові матеріали надаються у форматі для читання з екрану або у шрифті Брайля. Це дає можливість здобувачам освіти не тільки читати, але й активно працювати з навчальними матеріалами.

Озвучення текстів: Використання спеціальних додатків для озвучування текстів або аудіокниг допомагає здобувачам освіти вивчати нові слова та фрази на слух, а також слухати приклади правильного вимовлення.

Аудіовізуальні завдання: Для таких здобувачів освіти використовуються аудіовправи, зокрема з вимови та слухової практики. Це дозволяє розвивати навички аудіювання та вимови, хоча й без візуального сприйняття.

Інтерактивні вправи на слух: Заняття включають завдання, орієнтовані на слухове сприйняття мови (завдання на розпізнавання вимови, на відмінності в інтонації, акценті тощо).

Методика навчання для здобувачів освіти з руховим порушеннями

Здобувачі освіти з руховими порушеннями, як правило, мають фізичні обмеження, які можуть вплинути на їхню здатність використовувати традиційні навчальні засоби, але їхні когнітивні та мовні навички, як правило, не порушені. З цією метою освітній процес відповідно адаптований для зручності та доступності.

Онлайн-навчання та доступ до цифрових матеріалів: Онлайн платформи дозволяють здобувачам освіти з руховими порушеннями навчатися без необхідності фізично перебування в аудиторії, а також допомагають уникнути труднощів із переміщенням.

Інтерфейси з підтримкою доступу: Використання програмного забезпечення та навчальних платформ, що підтримують голосові команди або дають можливість здійснювати навчання за допомогою спеціальних

пристроїв для вводу (як-от пристрої для управління комп'ютером через рухи очей чи голівки).

Адаптація завдань для письмових відповідей: Враховуючи фізичні обмеження, здобувачі освіти можуть використовувати голосові помічники для виконання завдань або адаптовані клавіатури та інші технології для зручного введення тексту. Також враховується обсяг виконаних письмових завдань та швидкість проходження онлайн тестів, написання підсумкових робіт.

Методика навчання для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями

Когнітивні порушення можуть включати труднощі з пам'яттю, увагою, сприйняттям інформації. Здобувачі освіти з такими порушеннями потребують адаптованих методик навчання, щоб забезпечити доступність матеріалу та поступове засвоєння нової інформації.

Розбиття матеріалу на малі блоки: Заняття структуруються (матеріал поділяється на малі частини), що дозволяє легше засвоювати інформацію та допомагає зберігати увагу на кожному етапі навчання.

Часті повторення та практичні вправи: Регулярне повторення пройденого матеріалу, використовуючи ігрові методи чи інші інтерактивні вправи.

Візуальні допоміжні засоби: Використання карток із лексикою, діаграм, малюнків допомагає здобувачам освіти з когнітивними порушеннями краще засвоювати мову.

Мультисенсорні підходи: Для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями використовуються різні сенсорні канали (слух, зір, дотик), щоб стимулювати запам'ятовування та розуміння.

Методика навчання для здобувачів освіти із психічними порушеннями

Психічні порушення можуть включати депресії, тривожні розлади, посттравматичний стресовий синдром тощо, які можуть негативно впливати на здатність до концентрації, мотивацію та емоційний стан під час навчання.

Індивідуальний підхід: здобувачі освіти з психічними порушеннями потребують більш гнучкого підходу, наприклад, менших навантажень, частих перерв або персоналізованих уроків.

Підтримка в навчанні через терапевтичні методи: Залучення психологів або консультантів до освітнього процесу допомагає здобувачам освіти подолати емоційні труднощі.

Створення безпечного та підтримуючого середовища: Створення атмосфери довіри та підтримки, де здобувач освіти може вільно звернутися за допомогою або адаптувати темп навчання до своїх потреб.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчальна дисципліна оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається із трьох змістових модулів.

Результати навчальної діяльності здобувачів освіти оцінюються за 100-бальною шкалою в кожному семестрі окремо.

За результатами поточного, модульного та семестрового контролів виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ECTS.

Модульний контроль: кількість балів, які необхідні для отримання відповідної оцінки за кожен змістовий модуль упродовж семестру.

Семестровий (підсумковий) контроль: виставлення семестрової оцінки здобувачам освіти, які опрацювали теоретичні теми, практично засвоїли їх і мають позитивні результати, набрали необхідну кількість балів.

Загальні критерії оцінювання успішності здобувачів освіти, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано в таблиці нижче.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу здобувача освіти на семінарських, практичних, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує здобувач освіти за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях.

Модульний контроль знань здобувачів освіти здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	Ставиться за вияв здобувачем освіти повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді здобувача освіти наявні незначні помилки.
«задовільно»	Ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхневу обізнаність із основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою. Можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але здобувач освіти спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	Виставляється здобувачу освіти, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхнева, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться здобувачу освіти, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення закладу вищої освіти без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

6.2. Система оцінювання роботи здобувачів освіти упродовж семестру

Вид діяльності здобувача освіти	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль n	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
I. Обов’язкові							
1.1. Робота на практичному занятті	4	2	8	2	8	3	12
1.2. Виконання завдань для самостійної роботи	1	2	2	2	2	3	3
1.3. Виконання індивідуальних завдань (ІНДЗ)	15						15
1.4. Виконання модульної контрольної (МК)	5		5		5		
Разом		-	15	-	15	-	30
Максимальна кількість балів за обов’язкові види роботи: 60							
II. Вибіркові (на вибір здобувача освіти)							
Виконання завдань для самостійного опрацювання							
2.1. Огляд літератури з конкретної тематики	5						
2.2. Участь у науковій студентській конференції	10						
Разом		-		-		-	
Максимальна кількість балів за вибіркові види роботи: 15							
Всього балів за теоретичний і практичний курс: 60							

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
54 – 60	<i>відмінно</i>	5	A	<i>відмінно</i>
45 – 53	<i>добре</i>	4	BC	<i>добре</i>
36 – 44	<i>задовільно</i>	3	DE	<i>задовільно</i>
21 – 35	<i>незадовільно</i>	2	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 20		2	F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.4. Оцінка за іспит: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
36 – 40	<i>відмінно</i>	5	A	<i>відмінно</i>
30 – 35	<i>добре</i>	4	B C	<i>добре</i>
21 – 29	<i>задовільно</i>	3	D E	<i>задовільно</i>
11 – 20	<i>незадовільно</i>	2	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 10		2	F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.5. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
		екзамен	залік		
90 – 100	<i>відмінно</i>	5	<i>зараховано</i>	A	<i>відмінно</i>
82 – 89	<i>добре</i>	4		B	<i>добре (дуже добре)</i>
75 – 81	<i>добре</i>	4		C	<i>добре</i>
64 – 74	<i>задовільно</i>	3		D	<i>задовільно</i>
60 – 63	<i>задовільно</i>	3		E	<i>задовільно (достатньо)</i>
35 – 59	<i>незадовільно</i>	2	<i>не зараховано</i>	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 34	<i>незадовільно</i>	2		F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.6. Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Поточне тестування та самостійна робота							Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1,2,3								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	40	100
5	10	5	10	5	5	20		

6.7. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ

1. Система управління.
2. Складові системи.
3. Управляюча система (суб'єкт).
4. Керована система (об'єкт).
5. Канали зв'язку.
6. Інформаційна база управління.
7. Передумови територіального управління.
8. Планування. Види планування.
9. Суспільно-господарське планування.
10. Галузеве планування.
11. Територіальне планування.
12. Програмно-цільове планування.
13. Методологія управління регіональним розвитком.
14. Принцип історизму. Принцип єдності регіональної політики суспільства та господарського будівництва.
15. Принцип комплексності. Принцип природно-господарської збалансованості та оптимальності.
16. Принцип пріоритетності. Принцип варіантності.
17. Принцип узгодження інтересів місцевих органів управління з комплексним розвитком регіону з госпрозрахунковими інтересами підприємства на основі єдиної відомчо-територіальної системи стимулювання і відповідальності.
18. Принцип пропорційності забезпечення фінансовими ресурсами за рівнями фінансово-економічної самостійності територіальних одиниць нижнього рівня.
19. Організаційна система управління.
20. Основні риси організаційних систем.
21. Функції і цілі управління.
22. Характеристики об'єкта і суб'єкта управління.
23. Принципи побудови організаційних структур.
24. Компетенція міських та районних органів управління.
25. Компетенція обласних органів управління.
26. Регіональна політика.
27. Іоганн Тюнер.
28. Альфред Вебер.
29. Вільгельм Крісталлер.
30. Август Леш.
31. Уолтер Ізард.
32. Регіональна політика.
33. Регіональна політика держави.
34. Основні напрямки регіональної політики України.
35. Аналіз економічного та соціального розвитку області. Норма накопичення фінансових ресурсів.

- 36.Сучасні процеси регіонального розвитку.
- 37.Інноваційна модель комплексної регіональної програми.
- 38.Морфологічний аналіз регіону.
- 39.Аналіз виробничого потенціалу регіону.
- 40.Розробка комп'ютерної макромоделі економіки регіону.
- 41.Комплексний аналіз населення. Аналіз інформаційних процесів.
- 42.Сучасна концепція економічного районування.
- 43.Основні вимоги до схеми основних економіко-географічних районів.
- 44.Метод типології.
- 45.Метод групування.
- 46.Метод багатомірної (автоматичної) класифікації або кластерного аналізу.
- 47.Шість регіональних економічних циклів.
- 48.Європейська регіональна модель.
- 49.Перегрупування регіонів.
- 50.Сучасний етап стратегічної еволюції регіонів.
- 51.Проблема зближення регіонів.
- 52.Проблема впливу ТНК та трансформація регіональної структури постсоціалістичних країн.
- 53.Регіональні та світові кластери.

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Опорний конспект лекцій; методичні вказівки; орієнтовна тематика реферативних досліджень, творчих робіт, повідомлень; ілюстративні матеріали; запитання і завдання до іспиту; завдання для проведення комплексної контрольної роботи (ККР).

7.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для здобувачів освіти з інвалідністю

Для інклюзивного навчання:

- методики диференційованого підходу до процесу навчання й оцінювання знань, умінь і здібностей здобувачів освіти з інвалідністю;
- наявність навчально-методичної літератури в електронному, друкованому форматах для осіб з інвалідністю;
- дидактичні матеріали та засоби навчання осіб з інвалідністю для дистанційної та відкритої форм навчання.

7.2. Глосарій (термінологічний словник)

Аграрно-промисловий комплекс — сукупність галузей сільського господарства і промисловості, які тісно зв'язані з сільськогосподарським виробництвом, здійснюють транспортування, зберігання, переробку сільськогосподарської продукції доводять її до споживача і забезпечують сільське господарство технікою, добривами і обслуговують його.

Адміністративне регулювання — це прямий контроль за монопольними ринками, впровадження державних стандартів та контроль за їх виконанням, забезпечення захисту національних інтересів та державної безпеки тощо.

Адміністративні методи управління — використовують форму розпоряджень (наказів, норм), які є обов'язковими для виконання керованими підсистемами і регламентуються чинним законодавством.

Аероторія — частина повітряної оболонки Землі, співвіднесена з певною територією чи акваторією.

Аkvаторія — обмежена частина водної поверхні Землі з притаманними їй природними і антропогенними властивостями і ресурсами, яка характеризується протяжністю і глибиною як особливими видами ресурсів, географічним положенням та іншими якостями, що є об'єктом конкретної діяльності чи дослідження.

Активна структурна політика — тип структурної політики, коли держава широко застосовує державні важелі для прискорення прогресивних структурних зрушень.

Антимонопольна (конкурентна) політика держави — комплекс заходів, спрямованих на запобігання монопольній діяльності, обмеження та припинення її, а також на розвиток конкуренції.

Анклав — територія або частина території країни, яка оточена з усіх сторін територією іншої держави.

Антидемпінгове мито — вид ввізного мита, яке забезпечує захист внутрішнього ринку країни від ввозу товарів за демпінговими цінами.

Ареал — це певна територія, в межах якої спостерігаються явища, що відсутні на сусідніх територіях.

Аудит — фінансовий аналіз, бухгалтерський контроль, ревізія фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій, фірм, акціонерних товариств, які проводяться незалежними службами кваліфікованих спеціалістів.

Безпека — стан захищеності особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх небезпек і загроз, який базуються на діяльності людей, суспільства, держави, світового товариства щодо виявлення (вивчення), попередження, послаблення, усунення (ліквідації) і відкриття небезпек і загроз, здатних знищити фундаментальні, матеріальні та духовні цінності, завдати непоправної шкоди, закрити шлях до виживання і розвитку.

Бізнес план — документ в якому аналізується можливості для початку чи розширення бізнесу у будь-якій сфері; наводиться чіткий план того, що менеджмент бізнесу має реалізувати ці можливості.

Бюджет — план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, протягом бюджетного періоду.

Бюджетний процес — це регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему.

Бюджетно-фінансове регулювання - цільове фінансування, пряма фінансова допомога, застосування важелів податкової та кредитної системи, гранти, залучення іноземних інвестицій.

Валовий випуск — сукупна ринкова вартість товарів і послуг, вироблених резидентами країни в самій країні.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) — показує вираховану в ринкових цінах сукупну вартість кінцевого продукту (продукції, товарів і послуг), який створений протягом року всередині країни з використанням факторів виробництва, які належать як даній країні, так і іншим країнам.

Валовий дохід — вираховується у грошовому виді сумарний річний дохід підприємства, фірми, який отримано внаслідок виробництва і продажу продукції, товарів і послуг. Валовий дохід визначається як різниця між грошовою виручкою від продажу товару і матеріальних витрат на його виробництво. Валовий дохід дорівнює сумі заробітної плати і чистого прибутку.

Валовий національний дохід (ВНД) — вираховується у ринкових цінах вартість виробленого країною протягом року кінцевого (готового) продукту. У ВНД включається вартість продукту, створеного як самій країні, так і за межами з використанням факторів виробництва, які належать даній країні.

Валовий прибуток — частина добавленої вартості, яка залишається у виробників після відрахування розходів, пов'язаних з оплатою праці та податків.

Валова продукція — вся продукція, яка виготовлена у країні (регіоні), оцінена за ринковою вартістю і взята за певний період часу (рік).

Вартість життя — вартість товарів, життєвих благ і послуг, необхідних людині для життя, обчислених у діючих цінах.

Виробничий цикл — частина операційного циклу підприємства, що характеризує період повного обороту матеріальних елементів оборотних активів, які використовуються для обслуговування виробничого процесу.

Виробничі відносини — сукупність матеріальних економічних відношень між людьми у процесі суспільного виробництва і переміщення суспільного продукту від виробника до споживача (від виробництва до споживання).

Відтворення — відновлення використаних факторів виробництва (природних ресурсів, робочої сили, засобів виробництва) засобами їх наступного виробництва.

Відтворювальна структура економіки — вид структури економіки, який характеризує співвідношення і між виробництвом засобів виробництва і виробництвом предметів споживання; між заміщенням використаних засобів виробництва та новоствореною вартістю; між споживанням та нагромадженням тощо. Її різновидами — функціональна та секторальна структура.

Відтворювальний цикл — цикл "виробництво — розподіл — обмін — споживання"; його стадії характеризують стан, у якому перебуває економічний продукт від його створення до споживання.

Галузева структура економіки — вид структури економіки, який характеризує внесок окремих галузей, виробництва, народногосподарських комплексів у відтворення ВВП.

Галузева структура району — це склад і співвідношення між галузями господарства. За місцем та роллю в господарському комплексі розрізняють профілюючі, сукупні, доповнюючі, місцеві та обслуговуючі галузі.

Геопланування — наука про раціональне (ефективне й інтенсивне) використання території (територіальних ресурсів) конкретного ареалу шляхом раціонального розміщення виробничих підприємств, комунікацій і місць розселення з комплексним врахуванням географічних, економічних, архітектурно-будівельних та інженерно-технічних факторів і умов.

Геоторія — це поняття, яке об'єднує в собі зміст понять територія, акваторія і аероторія.

Глобальність — це вимога обов'язкового співвідношення локальних, регіональних, національних, континентальних, загальних і інших проблем з їх світовим (глобальним) "фоном".

Готова продукція — продукція економічних об'єктів, яка представлена для виробничого вжитку, накопичення і особистого споживання.

Гранична допустима густина — рівень густоти, перевищення якого з тих чи інших причин недопустимо або небажано.

Громадські методи управління — використання форм поза адміністративного (морального) впливу з боку громадськості на поведінку осіб, які керують економічними системами.

Грошово-кредитна політика — комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу.

Густина (щільність) — ступінь насиченості даної території певними об'єктами; вимірюється відношення одиниць спостереження до площі території.

Дезінтеграція — послаблення зв'язків у єдиній системі аж до повної ізольованості утворень, це процес розпаду, розподілу на частини цілісної структури.

Демоніфікація — комплекс заходів держави, спрямованих на посилення конкуренції, зниження рівня монополізації ринків.

Депресія — стан економічного об'єкта, який характеризується зменшенням об'єму виробництва — "спад".

Державна регіональна економічна політика — сукупність організаційно-правових та економічних заходів, здійснюваних державою у сфері регіонального розвитку країни відповідно до її стратегічних і тактичних цілей.

Державна регіональна фінансова політика — сукупність заходів держави у галузі фінансів, спрямованих на розв'язання фінансових проблем регіонів.

Державне управління економікою — це організуючий і регулюючий вплив держави на економічну діяльність суб'єктів ринку з метою її впорядкування та підвищення результативності.

Державний прогноз економічного і соціального розвитку національної економіки — це система кількісних показників та якісних характеристик розвитку макроекономічної ситуації в країні на визначений період, що охоплює формування структури економіки та соціальної інфраструктури, обсягів виробництва товарів і послуг та їх споживання, зовнішньоекономічної діяльності.

Державно цільова програма — документ в якому міститься визначений за ресурсами, виконавцями та строками здійснення комплекс заходів, спрямованих на досягнення цілей (розв'язання певних соціально-економічних проблем).

Диверсифікація 1) розширення асортименту, зміна виду продукції, яка виготовляється підприємством, фірмою; освоєння нових видів виробництва з метою підвищення ефективності виробництва, отримання економічної вигоди, попередження банкрутства — це диверсифікація виробництва; 2) розподіл вкладених в економіку чи кредитованих грошових капіталів між різноманітними об'єктами з метою зниження ризику втрат із надією отримати більш високий дохід (прибуток) — це диверсифікація кредитів.

Диверсифікація господарства — процес ускладнення галузевої структури суспільного виробництва, тобто збільшення номенклатури (різноманітності) продукції і числа (кількості) окремих спеціалізованих економічних об'єктів (підприємств, галузей).

Директивний план — план, що має силу юридичного закону, адресний та обов'язковий для виконання. Притаманний командній економіці.

Діагноз — стан прогнозування, на якому досліджується об'єкт з метою виявлення тенденцій його розвитку та вибору методів і моделей прогнозування.

Діагностика економічної системи — сукупність досліджень для визначення цілей функціонування господарського об'єкта (організації,

підприємства), способів їх досягнення, виявлення проблем і варіантів їх вирішення.

Дотації — вид асигнувань з державного бюджету, використовуваний для збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів і покриття касових збитків окремих державних підприємств.

Евристичне програмування — вид програмування, який базується на методах моделювання розумової діяльності і застосовується для розв'язання задач, які не мають точно формалізованого алгоритму розв'язку, або в умовах неповної наявності вихідних даних.

Екологічна політика — сукупність заходів держави, спрямованих на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, на захист життя і здоров'я населення від негативного впливу забруднення довкілля, на досягнення гармонічної взаємодії суспільства і природи, охорону раціональне використання й відтворення природних ресурсів.

Економіка в широкому розумінні вивчає форми суспільної організації при виробництві матеріальних і духовних благ, (якщо останні не розглядаються окремо) в рамках певних суспільних відношень, або, іншими словами, вона досліджує закономірності суспільного виробництва як сукупності продуктивних сил і виробничих відносин.

Економіка як наука — це область знань, яка вивчає в рамках конкретних виробничих відносин процеси суспільного виробництва, обміну, розподілу і споживання матеріальних (а також духовних) благ, механізми цих процесів, різні форми і структури організації господарства і управління ним в інтересах удосконалення суспільного виробництва, забезпечення відтворення і зміцнення умов його розвитку відповідно до основної мети панівного класу (у класовому суспільстві), всього суспільства, всього народу (в народній державі).

Економічна безпека — створені державою умови, які гарантують недопущення нанесення господарству країни непоправного збитку (шкоди, втрати) від внутрішніх і зовнішніх загроз; відвернення витoku конфіденційної економічної інформації, порушення комерційної таємниці, здійснення економічної диверсії.

Економічна відстань характеризується транспортними і трансакційними витратами на подолання фізичної відстані.

Економічна загроза — намір завдати шкоди господарським інтересам, що проявляється в економічній формі.

Економічна інтеграція — процес економічної взаємодії країн, який призводить до зближення господарських механізмів та набирає форми міждержавних угод і узгоджено міждержавними органами.

Економічна політика — проводиться державою — не генеральна лінія дій, система заходів у галузі управління економікою, яка має певний напрям у економічних процесах відповідно до мети, завдання та національного інтересу країни. Охоплює структурну, інвестиційну, фінансово-кредитну,

соціальну, зовнішньоекономічну, науково-технічну, податкову та бюджетну політику.

Економічна програма — це система взаємопов'язаних і узгоджених заходів, план дій, спрямованих на досягнення єдиної мети, розв'язання однієї проблеми.

Економічна система — сукупність усіх видів економічної діяльності людей, у процесі їх взаємодії, спрямованих на їх виробництво, розподіл, обмін та споживання матеріальних благ та послуг.

Економічна система — це будь-яка суспільна система, наслідком функціонування якої є, з одного боку виробництво матеріальних (і духовних) благ для задоволення суспільних потреб, а з іншого — відтворення самої себе в кожному циклі функціонування.

Економічне зростання — збільшення масштабів сукупного виробництва і споживання в країні, що характеризує такими макроекономічними показниками, як валовий національний продукт (ВНП), ВВП, національний дохід.

Економічне прогнозування — засіб науково обґрунтованого передбачення найбільш ймовірних майбутніх змін у структурі й динаміці соціально-економічної системи та її окремих галузевих і територіальних елементів.

Економічне районування — це науково обґрунтований поділ країни на економічні райони — територіально цілісні частини народного господарства, які пов'язані між собою тісними економічними зв'язками та мають наступні ознаки: спеціалізацію, комплексність, наявність одного або кількох функціонально-територіальних ядер і керованість.

Економічний моніторинг — системне збирання, обробка та аналіз даних для контролю рівня забрудненості, прогнозування та формування політики щодо захисту навколишнього середовища.

Економічний простір — це насичена територія, що вміщує багато об'єктів і зв'язків між ними: населені пункти, промислові підприємства, господарсько-опановані й рекреаційні площі, транспортні та інженерні мережі тощо.

Економічні методи державного регулювання економіки пов'язані зі створенням державою фінансових чи матеріальних стимулів, здатних впливати на економічні інтереси суб'єктів господарювання й обумовлювати їхню поведінку.

Економічні методи управління — управління (керівництво) шляхом створення таких умов і нормативів, виконання і послідовність яким приносять вигоду виконавцям і, навпаки, останні наказуються, якщо умови і нормативи під час функціонування будуть порушуватися.

Економічні стандарти і нормативи втілюють показники ефективності виробництва (наприклад, норми рентабельності, енерго-, праце-, матеріале-, і взагалі ресурсомісткості продукції).

Ексклав — це відокремлена від основної території країни її частина.

Екстенсивний тип економічного зростання — це розширення виробництва на основі кількісного збільшення його фактів при незмінних їх якісних параметрів.

Елемент — це об'єкт, який сприймається як єдине нероздільне ціле в даному конкретному дослідженні, як правило, елемент є частиною складного об'єкта (системи), яка виконує в ньому (ній) конкретну функцію в плані якісної цілісності.

Ефективний за Парето розподіл ресурсів — розподіл ресурсів, за якого стан суб'єктів ринку або поліпшується або не змінюється.

Ефективність виробництва — це результат конкретного виробничого процесу порівняно з затратами для досягнення указанного результату.

Загроза — сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам об'єкту охорони.

Зайнятість населення — діяльність громадян, яка пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб і, як правило, дає їм дохід у грошовій або іншій формі.

Законами називаються найбільш істотні, стійкі та суттєві взаємозв'язки і відношення між явищами і процесами у природі та суспільстві.

Законодавча влада — орган державної влади, відповідальний за створення й дотримання певної системи законодавства в суспільстві, уповноважений ухвалювати нові і змінювати чинні закони.

Закономірність є проявом дії одного або кількох законів у конкретних умовах та має більш імовірний характер.

Закономірності розміщення продуктивних сил є своєрідною територіальною проекцією економічних законів, причому дія одного закону може виявлятися у кількох взаємопов'язаних закономірностях або, навпаки, закономірність є просторовим виявом кількох економічних законів.

Засоби реалізації регіональної політики — територіальне (регіональне) управління, тобто система заходів регулюючого впливу на усі сфери суспільного життя регіону, спрямованих на забезпечення його збалансованого еколого-економічного та соціального розвитку.

Зовнішні (міжнародні) економічні зв'язки — це система господарських взаємовідносин між країнами світу на основі міжнародного поділу праці, вони ґрунтуються на принципах взаємовигідності та рівноправного партнерства, сприяють прискореному розвитку науково-технічного прогресу, поліпшеного рівня життя населення, вирішенню нагальних екологічних проблем, усуненню або попередженню міжнаціональної чи міжетнічної напруги, зміцненню довіри між країнами та розвитку добросусідських відносин.

Зовнішньоекономічна діяльність — заснована на взаємовигідних економічних відносинах і здійснювала як на території України, та і за її межами, діяльність у галузі міжнародної торгівлі, руху капіталів, міграції робочої сили, передачі технологій тощо.

Зона — територія (акваторія), в межах якої спостерігається однозначність показників інтенсивності якого-небудь явища (або певної сукупності явищ) або ця інтенсивність варіює в межах певного інтервалу.

Зона вільної торгівлі — інтеграційне угруповання країн, яке передбачає повне скасування митних тарифів за взаємною торгівлею зі збереженням національних митних тарифів щодо третіх країн.

Зона периферійної торгівлі — зона з пільговим торговельним режимом, коли дві або більше країни зменшують взаємні тарифи з імпорту товарів, зберігаючи рівень тарифів у торгівлі з іншими країнами.

Інвестиції — довгострокові вкладення капіталу у власній країні чи за кордоном у підприємства різних галузей, підприємницькі проекти, соціально-економічні програми, інноваційні проекти. Дають віддачу через певний термін після вкладення. Відрізняються такі види інвестицій: державні, зарубіжні, приватні. Виділяють інвестиції виробничі та інтелектуальні.

Інвестиційна політика держави — комплекс правових, адміністративних та економічних заходів держави, спрямованих на поширення та активізацію інвестиційних процесів.

Інвестиційна привабливість регіону — це надійне і своєчасне досягнення цілей інвесторів на основі очікуваної високої ефективності здійснення інвестиційних проектів, вона визначається багатьма чинниками, основний з яких інвестиційний клімат — це сукупність політичних, правових, економічних, організаційних і соціальних умов, що визначають привабливість і доцільність інвестування економіки регіону.

Індикатори якості життя — показники, що характеризують ступінь досягнення соціальних результатів економічного розвитку.

Інновації — нововведення в галузі техніки, технології, організації праці та управління, які базуються на використанні досягнень науки і передового досвіду, а також використання цих новинок в різних галузях і сферах діяльності.

Інноваційна діяльність — діяльність, спрямована на використання та конкретизацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення та оновлення номенклатури і підвищення якості продукції з наступною ефективною реалізацією її на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Інноваційна продукція — це нові конкурентоспроможні товари чи послуги, які є результатом тиражування чи застосування інноваційного продукту.

Інноваційний потенціал країни — це здатність фундаментальної та природної науки забезпечити нововведеннями процес оновлення продукції.

Інтеграція — процес збільшення тісноти зв'язку між утвореннями, який часто супроводжується зростанням числа загальних ознак, це об'єднання економічних суб'єктів, поглиблення їх взаємодії, розвиток зв'язків між ними. Економічна інтеграція має місце як на рівні національних господарств країн, та і між фірмами, підприємствами, корпораціями і проявляється як у розширенні та поглибленні виробничо-технічних зв'язків,

спільному використанні ресурсів, об'єднанні капіталів, так і у створенні одне одному вигідних умов здійснення економічної діяльності.

Інтеграційне об'єднання — господарське угруповання, створене для регулювання інтеграційних процесів між країнами — учасниками.

Інтенсивність виробництва — відношення результату до незмінної кількості ресурсу, причому обидва члени відношення — чисельник і знаменник можуть сприйматися в широкому розумінні.

Інформаційний ринок — сукупність правових, економічних та організаційних відносин з приводу продажу та купівлі інформаційних ресурсів, технологій, продукції та послуг.

Інфраструктура — це сукупність галузей, підприємств, організацій, видів діяльності, які забезпечують, створюють умови для нормального функціонування економіки в регіоні (держави) та життєдіяльності людей.

Кінцева продукція — продукція, яка виходить із сфери виробничого споживання і йде на накопичення (розміщення основних фондів) — фондова продукція — і призначена для задоволення матеріальних і духовних потреб людей та інших невиробничих потреб.

Коефіцієнт народжуваності — це кількість народжених за певних проміжків часу на певній території в розрахунку на 1000 осіб (аналогічно ведеться розрахунок коефіцієнта смертності).

Коефіцієнт природного приросту — алгебраїчна різниця між коефіцієнтом народжуваності та коефіцієнтом смертності.

Командна економіка — економічна система, в якій розподіл економічних ресурсів здійснюється централізовано.

Комбінування — це об'єднання в одне підприємство різних галузей промисловості, які являють собою або послідовні ступені технологічного процесу обробки сировини, або відіграють допоміжну роль однієї по відношенню до іншої.

Комплекс — система, яка відрізняється високим рівнем сполученості (зв'язаності) між елементами, які складаються за потоками речовин, енергії та інформації і в міру цього володіючими високою енергетичною економічністю та підвищеною стійкістю відносно до зовнішнього середовища.

Компонент — явище (утворення), яке становить частину більш складного явища (утворення) і володіє автономною закономірністю функціонування та розвитку, але взаємодіє з іншими частинами (компонентами).

Контроль — процес забезпечення досягнення цілей плану (програми), метою якого є сприяння тому, щоб фактичні результати якомога більше відповідали цілям плану (програми).

Концепція — сукупність найбільш існуючих елементів теорії (теорій), яка викладена у конструктивній, прикладній формі для практики, це теорія, яка переведена в алгоритм вирішення конкретної проблеми.

Кон'юнктура ринку — це економічна ситуація, яка склалася на ринку і характеризується рівнями попиту і пропозиції, ринковою активністю, цінами, об'ємами продаж.

Кооперація — 1) об'єднання фізичних осіб на основі добровільного членства для колективної підприємницької діяльності; 2) універсальна форма організації спільного і взаємопогодженого виробництва з участю зарубіжних партнерів двох чи декількох країн, яка базується на розподілі виробництва продукції, комерційному співробітництві, взаємній гарантії ризиків, загальному захисті інвестицій і промислових (виробничих, технологічних) секретів.

Кооперування (кооперація виробництва) — це організований взаємозв'язок спеціалізованих підприємств, є невід'ємною стадією від спеціалізації. По суті, це дві сторони загального процесу розвитку усупільнення виробництва.

Корпорація — сукупність осіб, які об'єдналися для досягнення загальних цілей, здійснення спільної діяльності, і які створили самостійний суб'єкт права — юридичну особу. Найчастіше кооперації організовуються у формі акціонерного товариства. У приватній корпорації більшість акцій належить одному володарю, сім'ї або вузькому колу акціонерів.

Ліцензія — спеціальні дозволи, які видаються суб'єктам підприємницької діяльності на здійснення окремих її видів.

Людський капітал — це сформований і розвинутий в результаті інвестицій та накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей і досвіду.

Людський розвиток — категорія, що її застосовує ООН для визначення ефективності зусиль тієї чи іншої держави в галузі соціальної політики. Показником цих зусиль є індекс людського розвитку (ІЛР), який фіксує рівень доходів населення, тривалість життя, рівень освіти громадян певної країни.

Межа виробничих можливостей — графік, що ілюструє максимальну здатність економіки виробляти товари за умов повного використання економічних ресурсів.

Метод — це спосіб, засіб (інструмент) досягнення будь-якої мети, вирішення конкретного завдання.

Метод дослідження — це підходи до дослідження, тобто методологія (не тільки і не стільки загальнонаукова, скільки специфічна для даної науки), а також особливі прийоми і методика дослідження.

Методи прогнозування — це сукупність способів, прийомів, засобів розробки прогнозів, які дозволяють на основі аналізу даних ретроспективного періоду, а також їх кількісних змін здійснити переконливі передбачення стосовно майбутнього розвитку національної економіки.

Методика — це сукупність методів практичного чи теоретичного пізнання діяльності, сукупність технічних прийомів і організаційних форм для проведення наукового дослідження.

Методологія — сукупність найбільш суттєвих елементів теорії, конструктивних для розвитку самої науки; методологія на відміну від теорії не приносить нових знань; на відміну від концепції не служить основою для практики, але вона розвиває в науці такі елементи, без яких неможливий розвиток самої науки.

Міграція — це процес переміщення людей по теорії, пов'язаний зі зміною постійного місця проживання або на певний період часу.

Міжгалузевий комплекс — це комплекс, який має найхарактерніші ознаки: 1) взаємозалежність науково-технічних процесів, 2) випуск взаємозамінної продукції; 3) спільна реалізація певної господарської функції чи вирішення актуальної господарської проблеми; 4) загальне (спільне) управління.

Митний союз — це угода двох або декількох держав, що передбачає усунення внутрішніх тарифів та встановлення спільного зовнішнього тарифу.

Митний тариф — систематизований перелік товарів із зазначенням мита, яким вони обкладаються під час перетину митного кордону країни.

Мобіль — це рухомий (рухливий, жвавий, моторний) об'єкт, який переміщується по поверхні Землі (речовина, енергія, інформація, людина, тварини, рухливі елементи флори і т.п.).

Народногосподарський комплекс — система виробництва, обліку, розподілу і споживання, що склалась в межах України.

Науково-дослідна інфраструктура ринку — науково-дослідні та проєктно-конструкторські організації з питань вивчення ринкових проблем, розробки проєктів, обладнання ринків сучасною технікою, створення соціальних навчальних закладів.

Науково-технічна політика держави — складова соціально-економічної політики, яка визначає основні цілі, напрями, принципи, форми і методи діяльності держави в науково-технічній сфері.

Нормативна (регламентуюча) функція держави — держава за допомогою законів, законодавчих актів і нормативів встановлює певні правила діяльності для суб'єктів економіки, визначає правовий простір.

Нормативний метод планово-економічних розрахунків — метод, заснований на використанні прогресивної, науково обґрунтованої системи норм і нормативів.

Об'єкт дослідження — що вивчає дана галузь науки, як об'єктивне матеріальне явище чи категорію духовного порядку, що уявляє собі дослідник, як конкретну сукупність незалежних від нього явищ, які підлягають вивченню.

Об'єкт науки — це фрагмент об'єктивно існуючої дійсності, на яку направлена пізнавальна діяльність людини.

Оптимум Парето — це ефективний (оптимальний) стан економіки, при якому ніякі зміни у виробництві і у розподілі не можуть підвищити добробуту хоча б одного члена суспільства без погіршення добробуту іншого.

Периферія — "решта" частина простору, що доповнює центри, ядро.

Підприємство — самостійний господарюючий статутний суб'єкт, який має право юридичної особи та здійснює виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання прибутку (доходу).

Планування — визначення цілей і завдань розвитку економічної системи протягом конкретного (запланованого) періоду, конкретний (поточний) розрахунок необхідних ресурсів і порядок забезпечення ними на весь період реалізації плану, визначення виконавців і джерел фінансування.

Податок — обов'язковий платіж, який стягується до бюджету з юридичних і фізичних осіб.

Політика вільної торгівлі — державна політика, спрямована на скасування штучних бар'єрів у зовнішній торгівлі. Експортно-імпортні відносини регулює не держава, а ринок на підставі співвідношення попиту та пропозиції.

Потенціал — це можливість, реалізація якої потребує нестандартного підходу. Потенціал вживається для забезпечення засобів, запасів і джерел, які є в наявності і можуть бути використані для досягнення певної мети людиною, фірмою чи державою.

Потенціал території — відношення між фактичною і граничною (гранично допустимою) густотою при умовах, які міняються (з урахуванням додаткових витрат, організаційних заходів, відкриття нових ресурсів, технічного прогресу і т.д.

Предмет дослідження наукової дисципліни — це сукупність об'єкта, аспекту, методу і мети дослідження, це своєрідний "паспорт", який засвідчує її суспільну функцію, необхідність і право на існування.

Предмет науки — це певні властивості, функції, відношення та зв'язки об'єкта, які вивчаються нею на основі притаманної їй методології за допомогою загальнонаукових і спеціальних методів.

Принципи являють собою сукупність головних ідей та вихідних положень, що формують першооснову регіональної економіки та розміщення продуктивних сил, принципи — це результат пізнання особливостей дії закономірностей розміщення окремих об'єктів, галузей та територіальних господарських комплексів.

Принципи державного управління — це закономірності, відносини, взаємозв'язки, нерівні засади, на яких ґрунтуються його організація та здійснення і які можуть бути сформовані в певні правила.

Принципи регіональної політики: конституційність та законність, територіальна цілісність, ефективність господарського розвитку країни та регіонів, стимулювання розвитку місцевого самоврядування, диференціація державної підтримки регіонів відповідно до соціально-економічних умов та існуючих проблем.

Принципи регіонального розвитку — це науково обґрунтовані ідеї і положення, якими керуються в практичній діяльності при вирішенні конкретних питань щодо розташування нових об'єктів, удосконалення територіальної і галузевої структури господарського комплексу регіону, під час опрацювання окремих напрямків регіональної політики.

Принципи розміщення продуктивних сил — це дії, свідомо спрямовані на практичне втілення основних закономірностей розміщення продуктивних сил.

Природний приріст населення — алгебраїчна різниця між кількістю народжених і кількістю померлих за певний проміжок часу на певній території.

Природні ресурси — це тіла і сили природи, які за певного розвитку продуктивних сил, можуть використовуватися у вигляді сировини, енергії, напівфабрикатів, для задоволення виробничих потреб суспільства.

Природний рух населення — це процес безперервної зміни поколінь, що зумовлюється народжуваністю та смертністю населення.

Природно ресурсний потенціал території — це цілісна система природних компонентів, які своїми властивостями та продуктивністю здатні задовольняти суспільні потреби в сировині, енергії та здійсненні різноманітних видів господарської діяльності.

Проблемні регіони — території, де склалися кризові ситуації соціально-економічного, національно-етнічного чи екологічного — науково обґрунтоване судження про можливий стан об'єкта в майбутньому, а також про альтернативні шляхи і строки досягнення такого стану.

Прогнозування — описання передбачених напрямків і параметрів розвитку економічної системи на основі аналізу її руйнівних сил, закономірностей, структури та інших факторів ймовірної поведінки протягом певного періоду, а також можливих наслідків такого розвитку.

Програмування — це постановка мети розвитку економічного об'єкта, проміжних (поетапних) завдань, напрямків, методів і термінів досягнення поставленої мети, а також оцінки необхідних витрат ресурсів.

Продукт — це те, що виробляється самою системою, але всередині не використовується (вживається), або використовується (вживається) лише частково, основна зовнішня функція системи.

Продуктивні сили — це сукупність засобів виробництва і людей, які зайняті у виробництві.

Продуктивність праці — це кількість продукції, яка виготовлена у сфері матеріального виробництва за одиницю робочого часу, або кількість витраченого робочого часу для виготовлення однієї продукції.

Проекція — стан прогнозування, на якому за даними діагнозу розробляється прогноз розвитку об'єкта, здійснюється оцінка вірогідності, точності обґрунтованості прогнозу.

Проміжна продукція — вартість матеріальних виробничих витрат, виробничого споживання.

Протекціонізм — державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції через систему певних обмежень.

Процес — це послідовна зміна стану, стадій розвитку на певному проміжку часу.

Район — це територія, яка відрізняється від інших територій насиченістю її елементів, володіє єдністю, взаємозв'язаністю елементів, які її

складають, цілісністю, яка є об'єктивною умовою і закономірним результатом розвитку даної території.

Регіон — це територіальна соціально-економічна система, що характеризується складною структурою, яка включає в себе всі види продуктивних сил і відображає всю багатогранність суспільних відносин на цій території.

Регіональна економіка — це географічний напрям в економіці.

Регіональна економічна політика — це комплекс організаційно-правових та економічних заходів, що здійснюються державою у сфері регіонального розвитку відповідно до її національних інтересів, стратегічних цілей і завдань та регіональних особливостей.

Регіональність — вищий прояв структурності ландшафтної оболонки та ойкумени, тобто дискретизація географічного простору в формі районів, які виступають як основні конкретні об'єкти економічного і соціального дослідження.

Регіональна структура економіки — вид структури економіки, який характеризує внесок окремих регіонів (адміністративно-територіальних одиниць, економічних районів і т. п.) у відтворення ВВП.

Регулююча діяльність держави передбачає регулювання економічних та соціальних відносин з метою реалізації певних цілей.

Ресурс — енергія, речовина, інформація, які виробляють поза межами даної системи і служать для неї початковим матеріалом для функціонування, розвитку, існування.

Рівень життя населення — міра задоволення духовних, матеріальних і соціальних потреб людини, яка забезпечує сукупність матеріальних і соціальних умов життя.

Середовище — це все те, що знаходиться за межами системи, яка розглядається (досліджується) і в тій чи іншій мірі взаємодіє з нею.

Симплекс — простий об'єкт, який не розчленовується (не розкладається, не подрібнюється) на менші самостійні частини об'єкта і його неподільність інваріанта на будь-якій стадії дослідження.

Система — співвідношення об'єктів з їх властивостями, з впорядкованими взаємними зв'язками, що надає співвідношенню нові якості: цілісність, автономність, стійкість. Об'єкт, чи сукупність об'єктів, які виконують у системі одну функцію, називають "елементом системи".

Соціальна група — будь-яка сукупність людей (за кількістю менша ніж товариства), які об'єднані загальними ознаками або відношеннями.

Соціальна інфраструктура — комплекс об'єктів соціальної сфери, які забезпечують надання населенню соціальних, комунальних, культурних, побутових і т. п. послуг.

Соціальна політика — система управлінських, організаційних, регулятивних, само регулятивних заходів, дій, принципів і засад, спрямованих на забезпечення оптимального рівня та якості життя населення, соціального захисту їх і соціальної безпеки в суспільстві.

Соціальна структура економіки — відображає розподіл національної економіки за формами власності (приватна, державна, колективна, змішана), за організаційно-правовими формами підприємства (великі, середні, малі, асоціації, концерни, холдинги, консорціуми, тощо, одноосібні, корпоративного типу та ін.) за рівнем доходу різних верств населення.

Соціально-економічна політика — це тактична форма вирішення стратегічних завдань розвитку.

Соціально-економічна стратегія — це довгострокова програма управління розвитком суспільства відповідно до цілей і ресурсів.

Соціально-економічні програми — це засіб вирішення тактичних завдань регіональної економічної політики на найближчу перспективу.

Соціально-економічний (суспільний) регіон — це частина території держави, яка виділена за сукупністю ознак в адміністративну одиницю, свідомо направлену і юридичну для досягнення цілей суспільного розвитку і запобігання дії руйнівних чи негативних зовнішніх сил.

Спеціалізація виробництва — це тенденція до виділення в самостійну операцію (у самостійне виробництво) одного продукту, деталі продукту, стадії обробки або технічного процесу, тобто це протилежна сторона процесу суспільного поділу праці.

Стагнація — стан економічного об'єкта, під час якого протягом довгого періоду не спостерігається ні росту виробництва, ні тим більше його розвитку — "застій".

Стандартизація — визначення вимог однакових, єдиних норм стосовно якості, хімічного складу, фізичних властивостей, ваги, розмірів, кількості тощо та сертифікація — підтвердження відповідності якості продукції та послуг вимогам стандартів.

Статистична група — сукупність людей, які об'єднані якоюсь загальною ознакою: за віком, освітою, сімейним станом (соціальним статусом); поведінка членів якоїсь групи часто є ідентичною, що пояснюється загальними інтересами, потребами, постановами чи, як говориться, у групі сформувався стереотип поведінки.

Стимулююча функція держави передбачає формування регуляторів, здатних ефективно впливати на діяльність господарюючих суб'єктів (їхні інтереси) і стимулювати економічні процеси у бажаному для суспільства напрямку.

Стратегія (у менеджменті) — це детальний, всебічний комплексний план, спрямований на втілення місії держави (тобто "що робити").

Структура — це сукупність стійких зв'язків об'єкта, які забезпечують його цілісність і тотожність самому собі, тобто збереження основних властивостей при різноманітних зовнішніх і внутрішніх змінах.

Структура економіки — це співвідношення різних елементів економічної системи, що відображають пропорції національної економіки та стан суспільного поділу праці.

Структурна політика держави — обґрунтування цілей та характеру структурних перетворень, визначення комплексу заходів з підтримки

розвитку тих елементів економічної системи, які забезпечують економічне зростання та розв'язання соціально-економічних проблем.

Сукупність — множина об'єктів, для яких витримана хоча б одна кваліфікаційна ознака.

Суспільний поділ праці — це об'єктивний процес розвитку продуктивних сил, під час якого проходить відособлення різних видів трудової діяльності, спеціалізація окремих продуктивних одиниць, обмін між ними продуктами своєї діяльності, процес, який веде в кінцевому результаті до росту продуктивності суспільної праці і чим глибше рівень розподілу праці всередині нації — тим вище рівень розвитку її продуктивних сил.

Таксон — територіальна (акваторіальна, геотеріальна) одиниця, яка володіє специфічними (неординарними) кваліфікаційними ознаками.

Тактика — цілі і засоби, форми і способи діяльності, які найбільше відповідають конкретним обставинам на даний момент і забезпечують досягнення стратегічних цілей (тобто — "як робити").

Теорія — чітка, несуперечлива система знань, яка пояснює навколишній світ чи окремі його елементи і яка, як правило, підтверджена експериментами або розрахунками.

Територіально виробничі комплекси (ТВК) — це сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених компонентів суспільного виробництва, що формуються в межах компактної території, вони є наслідком територіального поєднання послідовних стадій виробництва продукції, комплексного використання сировини та переробки відходів основного виробництва.

Територіальна організація суспільства — це поєднання (сполучення) територіальних структур, які функціонують (розселення населення, виробництва, природокористування) і об'єднані структурами управління з метою здійснення відтворення життя суспільства відповідно до цілей і на основі чинного економіко-правового законодавства в даній суспільній формації.

Територіальна система — це цілісна сукупність різних видів продуктивних сил і виробничих відносин, що розвиваються в певних пропорціях і взаємозалежності на певній території та покликані задовольнити матеріальні та духовні потреби населення.

Територіальна структура — це сукупність стійких зв'язків між такими елементами, де обов'язковою умовою реалізації їх зв'язків є подолання простору, а один із резервів оптимізації зв'язків криється в скороченні просторових витрат енергії.

Територіальна (регіональна) структура економіки відображає розміщення виробництва в окремих економічних районах, що визначаються певними умовами (наявністю природних ресурсів, географічним положенням кліматичними, демографічними та ін. умовами).

Територіальна структура району — це просторове співвідношення форм територіальної організації господарств, які взаємодіють між собою та виконують різноманітні соціально-економічні функції.

Територія — (обмежена) частина твердої поверхні Землі з притаманними їй природними та антропогенними властивостями і ресурсами, яка характеризується протяжністю (площею) як особливим видом "просторового" ресурсу, географічним положенням та іншими якостями і яка є об'єктом конкретної діяльності чи дослідження.

Технопарк — територіальний міжгалузевий науково-технічний комплекс юридично та економічно-самостійних, функціонально об'єднаних навколо великого центру наукових, проєктно-конструкторських, технологічних, освітніх, фінансових, інформаційних закладів та промислових підприємств, діяльність яких скоординована єдиним інноваційним процесом.

Технополіс — територіальна форма інтеграції науки і виробництва, що забезпечує високі темпи науково-технічного розвитку територій за рахунок реалізації потенціалу регіону і передбачає створення особливої науково-технічної та соціальної інфраструктури.

Типологія — групування досліджуваних суб'єктів за сукупністю (типами), які стійко відрізняються між собою за якісними ознаками.

Точка — об'єкт, ділянка, внутрішніми вимірами якого можна зневажати.

Транснаціональна корпорація (ТНК) — фірма, корпорація, компанія, які здійснюють основну частину своїх операцій за межами країни, в якій вона зареєстрована, частіше всього у декількох країнах, де мають сітку відділень, філіалів, підприємств.

Трансформація — перетворення структур, форм і способів економічної діяльності, зміни у цільовій направленості.

Трудові ресурси (країни чи регіону) — це та частина населення, яка досягла працездатного віку, має необхідний для трудової діяльності освітній та професійно-кваліфікаційний рівень, фізичний розвиток і стан здоров'я.

Управління — свідомий цілеспрямований вплив з боку суб'єктів, органів керівництва на людей і економічні об'єкти, який здійснюється з метою направити їх дії і отримати бажаний результат.

Управління в широкому розумінні — цілеспрямована дія з керівництва певними процесами відповідно до розробленої програми з метою досягнення певної мети, конкретної цілі, це цілеспрямований вплив на колектив з метою досягнення конкретного результату.

Фактори — це сукупність аргументів (причин), які обумовлюють регіональний розвиток і вибір місця для розміщення об'єктів (регіональної) економіки.

Фінансова кредитна інфраструктура ринку — система банків, фондових і валютних бірж, страхових та інвестиційних компаній, фондів, профспілок та ін.. громадських організацій, функції яких спрямовані на прибуткове використання тимчасово вільних грошових коштів, через надання кредитів, інвестицій, тощо.

Фірма — найпоширеніша, загальна назва підприємства, компанії, господарського товариства чи комерційної організації. Розрізняють

різновиди фірм: брокерська, венчурна, інвестиційна, інжинірингова, інноваційна, консалтингова, виробнича, торгова, ріелторська і афілійована.

Функціональна структура — тип організаційної структури, при якому підрозділи створюються відповідно до видів виконаних ними робіт і підпорядковані функціональним керівництвам.

Функціональне управління — управління за функціями, у процесі якого кожний функціональний керівник завантажений виконанням певного кола функцій, робіт (виробничі, технологічні, проєктні, фінансові, інформаційні, забезпечуючі).

Функція — це відношення між об'єктами, коли зміни одного з них призводять до змін іншого. Звідси функціонування — це форми існування соціально-економічної системи, яка виконує роль (функцію) в системі більш високого рангу і яка відтворює при цьому самого себе.

Холдинг — корпорація, компанія, головне підприємство, яке керує діяльністю чи контролює діяльність підприємств або компаній. У закордонній практиці холдингова компанія займає провідне становище (положення) завдяки тому, що володіє пакетом акцій підприємств, які нею контролюються.

Центр — об'єкт (чи концентрована група об'єктів), який відносно решти простору виконує якусь важливу функцію (адміністративну, фінансову, інформаційну).

Циклічність економічного розвитку — неперервні коливання у розвитку економіки, під час яких зростання виробництва змінюється його падінням, підвищенням її ділової активності — її зниженням.

Ціль дослідження — гаданий, приблизний, передбачуваний, завбачуваний, припустимий результат наукового процесу і його відношення до суспільної практики, або до розвитку самої науки.

Цільова комплексна програма — це директивний, адресний документ, в якому визначено за ресурсами, виконавцями і термінами здійснення комплекс економічних, техніко-економічних, науково-дослідних, техніко-виробничих, організаційно-господарських заходів.

Цільова функція державного регулювання економіки — полягає у визначенні цілей, пріоритетів (лат. *prior* — перший, перевага) і основних напрямків розвитку національної економіки.

Чиста продукція — валова продукція за відрахуванням спожитих (використаних) матеріалів та зношення основних фондів.

Ядро — частина регіону, в якій найбільше (із найбільшою щільністю, інтенсивністю) виражені його суттєві ознаки.

7.3. Рекомендована література

Основна

1. Гусєва О.Ю., Воскобоева О.В., Ромащенко О.С. Регіональна економіка : навчальний посібник. Київ : Державний університет телекомунікацій, 2020. 121 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/l_2156_35084796.pdf.
2. Державне та регіональне управління : [підручник] / Є. Г. Карташов, В. В. Євдокимов, І. О. Драган, О. І. Дацій та ін.; за заг.ред. Є. Г. Карташова. Київ, 2019. 223 с. URL: https://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/struktura/kaf_upravl_proekt/material/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6_%D1%82%D0%B0_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD_%D1%83%D0%BF%D1%80_%D0%9A%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%88%D0%BE%D0%B2_%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_2019.pdf.
3. Дмитрієв І.А. Регіональна економіка : навчальний посібник для практичних занять і самостійної роботи студентів закладів вищої освіти / І. А. Дмитрієв, І. Ю. Шевченко. Х. : Стиль Издат, 2018. 284 с. URL: https://fmab.khadi.kharkov.ua/fileadmin/FUB/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B8_%D1%96_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0/ek_predpriyatiy/posobiya_pdf/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A0%D0%95_2018.pdf.
4. Регіональне управління : підручник / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, 2014. 740 с. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/Regionalne-upravlinnya-2014.pdf>.

7.4. Інформаційні ресурси

(нормативна база, джерела Інтернет, адреси бібліотек тощо)

1. Офіційний сайт Національного банку України, режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44464;
2. Офіційний сайт Державної митної служби України, режим доступу: <http://www.customs.gov.ua>;
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України, режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>;

4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, режим доступу: <http://www.me.gov.ua>;
5. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України, режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua>;
6. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України, режим доступу: <http://www.mtu.gov.ua/>;
7. Офіційний сайт торгово-промислової палати України, режим доступу: <http://www.ucci.org.ua/ua/main.html>;
8. Офіційний сайт Міжнародної торгової палати, режим доступу: <http://www.iccwbo.org/>;
9. Офіційний сайт Світового Банку в Україні, режим доступу: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>;
10. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду, режим доступу: <http://www.imf.org/external/data.htm>;
11. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва і розвитку, режим доступу: <http://www.oecd.org/>;
12. Офіційний сайт ЮНКТАД, режим доступу: <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>;
13. Офіційний сайт Світового економічного форуму, режим доступу: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>.

8. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Форми занять	Наявне матеріально-технічне забезпечення	Необхідне матеріально-технічне забезпечення
Лекція	ноутбук	проектор, крейда
Практичне заняття	наочні та роздаткові матеріали, ноутбук	приміщення аудиторного фонду, проєктор для ІНДЗ